

СТАНОВИЩЕ

От проф. д.ик.н. Невяна Стефанова Кръстева- член на жури за заемане на академичната длъжност „професор”

по научно направление 3.7. Администрация и управление (Управление на МСП и фамилен бизнес и предприемачество), обявен в ДВ, бр. 24 от 16.03.2018 г.,
с кандидат доц. д-р Десислава Йорданова

Настоящото становище е изготвено в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за неговото приложение (ППЗРАСРБ). Становището е съставено в три части и заключение, включващи изисквания към кандидата и към неговата учебна и научно - изследователска дейност.

Изисквания към кандидата

(чл.29 (1), (2) от ЗРАСРБ и чл. (1) ППЗРАСРБ)

Кандидатът Десислава Иванова Йорданова е родена на 28.01.1975 година в гр. Дупница. Завършила е висше образование в СУ „Св. Климент Охридски“, с ОКС „бакалавър“ по „Стопанско управление“ (1994-1998 г.), и ОКС „магистър“ по „Стратегическо управление“ (1998-2000 г.). Става редовен докторант в Стопански факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ (2001-2004 г.) по научната специалност 05.02.20. Социално управление. Придобива ОНС „доктор“ със защита на докторска дисертация на тема “Ефекти на пола върху предприемачеството: емпирични данни от България” (2009 г.) в Автономен Университет на Барселона, Испания. От 2007 г. е асистент в Стопански факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, а през 2014 г. става доцент по научно направление 3.7. Администрация и управление (Управление и предприемачество на английски език).

Кандидатът доц. д-р Десислава Йоранова е била анонимен оценител на проекти към Националния фонд „Научни изследвания” и фонд „Научни изследвания” на СУ и е участвала в процедура по акредитация на НАОА. Член е на Европейския съвет за малък бизнес и предприемачество (European Council for Small Business and Entrepreneurship) и на Мрежата за изследвания и обучение по предприемачество на университети от Централна Европа (Entrepreneurship Research and Education Network of Central European Universities). Избрана е за член на научни журита по Закона за развитие на академични състав в Република България. Член е на редакторския борд на международното научно списание International Journal of Latest Trends in Finance and Economic Sciences и на международния борд на списанието ERENET Journal. Гост-редактор е на специален брой на списанието International Journal of Latest Trends in Finance and Economic Sciences, посветен на предприемачеството, управлението и представянето в икономики в преход и нововъзникващи пазарни икономики (том 6, брой 3). Академичен съветник е на Годишния Доклад по Предприемачество на Амуей за 2016. Получава награда за най-добър доклад на Diana International Research Conference on Women's Entrepreneurship, организирана от Ewing Marion Kauffman Foundation, проведена в Канзас Сити (САЩ) през 2017 г.

Изисквания към учебната дейност

(чл.29 (4) и чл. 29 „б” (2), т.2 от ЗРАСРБ и чл. 61 (2), т.1 от ППЗРАСРБ)

В СУ „Св. Кл. Охридски“ кандидатът доц. Д. Йорданова изнася лекции по учебните дисциплините “Предприемачество” на английски език, „Основи на бизнес администрацията“ и “Управление и развитие на нови и малки фирми” пред студенти в ОКС „магистър“, както и лекции и по учебните дисциплини „Основи на предприемачеството и малкия бизнес“, „Създаване на ново предприятие“ и „Управление и унаследяване на семейна фирма“ на студенти в ОКС „бакалавър“. В периода 2015-2018 г. е участвала в рамките на програма „Еразъм“ за преподавателска мобилност и е била гост-лектор на университети във Финландия, Португалия и Гърция.

Участвала е в 6 научноизследователски и образователни проекта, като в 3 от тях е била ръководител. По проект „Създаване на устойчив капацитет за прилагане на електронно дистанционно обучение за студентите от Стопански факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ е разработила електронен вариант на лекционните курсове на учебните дисциплини „Предприемачество I и II“. Участвала е в проект „Създаване на устойчив

механизъм за непрекъсната адаптация на учебните планове и програми към реалните потребности на пазара на труда в Стопанския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, като е актуализирала учебния план на дисциплината „Предприемачество“.

Осъществила е научно ръководство на 20 дипломанти, успешно защитили дипломни работи в различни магистърски програми (специалности) в Стопански факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. В момента ръководи двама докторанти.

Изисквания към научно - изследователската дейност

(чл.29 (1), т.3, т.4, чл. 29 „б“ (2), т.2 от ЗРАСРБ и чл. 61 (2), т.3 и т.4, чл. 61 (2), т.2 от ППЗРАСРБ)

Кандидатът участва в обявения конкурс за „професор“ по научно направление 3.7. Администрация и управление (Управление на МСП и фамилен бизнес и предприемачество), обявен в ДВ, бр. 24 от 16.03.2018 г. с **общо 34 научни публикации и 4 доклади, за които са публикувани само резюмета**. Представените публикации не повтарят представените за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и заемане на академичната длъжност „доцент“ научни трудове, съгласно чл. 29 ал. 1 т. 3 от ЗРАСРБ. Общият обем на публикациите е 1197 страници, които са представени детайлно по вид и обем в Таблица. 1.

Приетите за рецензиране публикации по вид, авторско участие и място на отпечатване са както следва:

- 4 монографии, публикувани в България; 1 самостоятелна и 3 колективни;
- 7 студии, от които 1 в България и 6 в чужбина; 1 самостоятелна и 6 колективни;
- 13 статии, от които 1 в България и 12 в чужбина; 4 самостоятелни и 9 колективни;
- 9 доклади, публикувани в България; колективни;
- 4 доклади, за които са публикувани само резюмета, от които 3 в България и 1 в чужбина; 1 самостоятелен и 3 колективни;
- 1 самостоятелен учебник, публикуван в България.

Таблица №1

Критерии	Брой	Страници	Номерация в списъка с публикации
Публикации – общо	34	1197	
- в т.ч. самостоятелни	7	416	
- в т.ч. в чужбина	18	171	
Монографии	4	609	1, 2, 3, 4
- в т.ч. самостоятелни	1	164	1
- в т.ч. в чужбина	0	0	
Студии	7	161	7, 8, 9, 10, 15, 17, 21
- в т.ч. самостоятелни	1	24	17
- в т.ч. в чужбина	6	141	7, 8, 9, 10, 17, 21
Статии	13	157	5,6,11,12,13,14,16,18,19,,22,23,24
- в т.ч. самостоятелни	4	49	12, 14, 16, 20
- в т.ч. в чужбина	12	143	5,6,11,12,13,16,18,19,,22,23,24
Доклади	9	192	25,26,27,28,29,30,31,32,33
- в т.ч. самостоятелни	0	0	
- в т.ч. в чужбина	0	0	
Доклади на конференции, които не са публикувани	4		35,36,37,38
- в т.ч. самостоятелни	1		36
- в т.ч. в чужбина	1		35
Учебници	1	176	34
- в т.ч. самостоятелни	1	176	34
- в т.ч. в чужбина	0	0	
Брой индексирани публикации, представени за участие в конкурса			
- в Web of Science	2		
- в Scopus	9		
Участие в проекти	6		
- в т.ч. международни	1		
- в т.ч. р-тел на проекти	3		
Брой известни цитирания на всички публикации на кандидата	74		
- в Web of Science	86		
- в Scopus	100		
- в ProQuest Ebook Central	3		
- H-index в Web of Science	5		
- H-index в Scopus			

Научните трудове, представени за участие в конкурса, са рецензирани от хабилитирани преподаватели от СУ "Св. Кл. Охридски", както и от съответните редколегии и рецензенти на научните списания, книги и сборници, където са били отпечатани. В по-голямата си част трудовете са отпечатани в престижни издателства у нас и по света, а някои от представените трудове са публикувани в научни списания с импакт фактор и импакт ранг. Доказателство за разпространението на резултатите от изследванията на кандидата са големия брой индексирани публикации и цитирания от други автори на публикации, индексирани в Scopus и Web of Science. Индексът на Хирш на кандидата в Scopus е 5.

В тематично отношение продукцията, с която кандидатът участва в конкурса е сравнително разнородна. В нея обаче преобладават публикации, отнасящи се до сферата на предприемачеството, управлението на малките и средни предприятия (МСП) и фамилия бизнес, което е в съответствие с обявения конкурс. Анализът на публикациите дава основание да се обединят в тематичните направления, обобщени в Таблица 2. Посочените тематични направления дават реална представа за развитието на научното познание в областта на предприемачеството, малкия и фамилен бизнес.

Първото от рецензираните тематични направления се отнася до предприемачеството (№ 1, 5, 7, 12, 13, 18, 19, 24, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 36).

В тези публикации кандидатът на основата на разработени теоретични модели и емпирични изследвания установява закономерности и прави важни изводи за теорията на предприемачеството. По-голямата част от тези проблеми са нови за изследователската практика и научната литература не само у нас, но и в световен мащаб. В първата самостоятелна монография е направен теоретичен анализ на концептуалните подходи, съдържанието и методите в обучението по предприемачество. Изведени са специфични характеристики и са систематизирани факторите за развитие на технологичното предприемачество. Емпирично е доказана тезата, че съдържанието, методите на обучение по предприемачество и ученето оказват влияние върху нагласите и намеренията за технологично предприемачество. В студията е затъпена тезата, че възприемането на предприемаческа ориентация е управленска иновация, която може да помогне на българските компании да постигнат конкурентоспособност както на вътрешния пазар, така и на международните пазари. Представена е концептуализация на предприемаческата ориентация като управленска иновация. В една от статиите са идентифицирани фактори, които влияят на връзката между предприемаческата

ориентация и организационните резултати. Изведени са характеристики, критерии и показатели за описание и интерпретиране на предприемачеството, идентифицирани са различни фактори на средата, които имат важна роля за развитие на предприемачеството в България.

Във второто тематично направление в областта на **управлението на малките и средни предприятия** (№ 3, 4, 11, 15, 17, 22, 35) са идентифицирани фактори за развитието, интернационализацията и конкурентното представяне на малките и средни предприятия (МСП) в България. Установени са разлики по отношение на начина на навлизане на чужд пазар при интернационализацията на български МСП, ръководени от жени и мъже. Емпирично е подкрепена тезата, че ефектите на някои характеристики на изпълнителния директор върху интернационализацията на компанията са различни във фамилните и нефамилните МСП. Формулирани са насоки и препоръки за стимулиране на интернационализацията на българските МСП.

Следващото от разглежданите направления е **фамилен бизнес** (№ 8, 9, 10, 14, 16, 20, 21, 34, 37, 38). Статиите, които съотнасяме към тази област на изследване на автора са посветени на състоянието, характеристиките и управленските практики във фамилните фирми, приликите и разликите между фамилните и нефамилните фирми, както и на различни аспекти, свързани с унаследяването на фамилния бизнес като процес. Разкрити са факторите за устойчивост на фамилните МСП. Идентифицирани са причини за нежеланието на фамилните МСП да интернационализират дейността си и за по-слабото представяне на фамилните фирми в сравнение с нефамилните фирми. Представени са препоръки за развитие на фамилния бизнес в България.

Четвъртото самостоятелно направление на изследване от кандидата е **управление на организациите** (№ 2, 6, 23, 25, 27, 29). Идентифицирани са добри практики в областта на корпоративната социална отговорност. Изведени са културни ориентири на управлението и подходи и интерпретации при изследване на удовлетвореността в организацията.

Таблица 2

Вид на публикацията	Общо	Направление на изследване Предприемачество [1]	Направление на изследване Управление на малките и средни предприятия [2]	Направление на изследване Фамилен бизнес [3]	Направление на изследване Управление на организациите [4]
Монографии	4	1	2		1
- в т.ч. самостоятелни	1	1	0		0
- в т.ч. в чужбина	0	0	0		0
		№ 1	№ 3,4		№ 2
Студии	7	1	2	4	
- в т.ч. самостоятелни	1	0	1	1	
- в т.ч. в чужбина	6	1	1	4	
		№ 7	№ 15, 17	№ 8,9, 10, 21	
Статии	13	6	2	3	2
- в т.ч. самостоятелни	4	2	0	3	0
- в т.ч. в чужбина	12	6	2	2	2
		№ 5,12,13,18,19,24	№ 11,22	№ 14,16,20	№ 6, 23
Доклади	9	6			3
- в т.ч. самостоятелни	0	0			0
- в т.ч. в чужбина	0	0			0
		№ 26,28,30,31,32,33			№ 25,27,29
Доклади на конференции, които не са публикувани	4	1	1	2	
- в т.ч. самостоятелни	1	1	0	0	
- в т.ч. в чужбина	1	0	1	0	
		№ 36	№ 35	№ 37, 38	
Учебници	1			1	
- в т.ч. самостоятелни	1			1	
- в т.ч. в чужбина	0			0	
				№ 34	
Общо	38	15	7	10	6

Съдържателният анализ на предложените за участие в конкурса трудове, показва, че кандидатът изследва както традиционни, така и нетрадиционни научни области и се стреми да извежда закономерности в развитието на предприемачеството,

управлението на МСП и фамилия бизнес. Изследвани са ключови проблеми, свързани с основни аспекти на предприемачеството, малкия и фамилия бизнес – интернационализация, растеж, конкурентно представяне, устойчивост и пр. Използвани са широк кръг съвременни методи в съответствие с изследваните явления и процеси. Почти всички научни трудове имат изследователски характер и съдържат данни от конкретни емпирични изследвания, проведени от автора. Независимо от безспорните постижения на кандидата в някои от неговите публикации се наблюдават и незначителни пропуски. Без да отдаваме голямо значение на тази част от оценката можем да отбележим следното:

1. В единични случаи кандидатът не се е постарал да изведе изследвани от него прецизно формулирани и актуални проблеми до конкретни предложения за решение.
2. В някои от представените публикации кандидатът лансира идеи, които представляват добра основа за извеждане на значими за теорията и практиката обобщения, които авторът не е доразвил в същите или други публикации.
3. В представените по конкурса трудове са разгледани много въпроси, представляващи същността на преподаваните от кандидата дисциплини, които той обаче не е ориентирал към образователния процес чрез разработването на учебници и учебни помагала.

Посочените **критични бележки** по никакъв начин не намаляват значимостта на изтъкнатите постижения на кандидата. Неговите **приноси в обогатяването на научното знание за предприемачеството, малкия бизнес и фамилия бизнес са безспорни**. Кандидатът изследва особено актуални проблеми и умело прилага интердисциплинарен подход при развитието на всеки отделен изследователски проблем за да генерира ново знание. Изследваните от кандидата проблеми се отличават с ясно формулирана цел, задълбочено проучване и полезни за науката и практиката изводи и препоръки. В същото време кандидатът успява да приложи умело системен подход и комплексен анализ, съчетани с използването на солидни изследователски методи, част от които са дали повод на голям брой други автори да се позоват на постигнатите резултати и изводи в трудовете, представени за участие в конкурса. Безспорни са приносите на кандидата за решаване на широк кръг задачи в областта на предприемачеството, управлението на МСП и фамилия бизнес и това прави кандидата разпознаваем в научното пространство у нас и в чужбина.

Приносителите са негово лично дело. Библиографският апарат е ползван коректно. Не са констатирани недопустими заимствания от други автори.

Заклучение

Въз основа на запознаването с документите по конкурса и оценката на представените публикации могат да бъдат направени следните изводи:

1. Доц. д-р Десислава Йорданова е единствен кандидат в конкурса.
2. Придобила е образователната и научна степен „доктор”.
3. Заема академичната длъжност „доцент” в СУ „Св. Кл. Охридски”.
4. Осигурена е необходимата аудиторна и извънаудиторна заетост.
5. Има публикуван учебник по преподаваната от кандидата дисциплина „Управление и унаследяване на семейна фирма“.
6. Чете лекции в ОКС „бакалавър” и ОКС „магистър”.
7. Ръководи дипломанти от ОКС „магистър”.
8. Представена е и е приета за рецензиране достатъчна по обем и несвързана с първата хабилизация научна продукция, включваща 4 монографии, 7 студии, 13 статии, 9 доклада, 1 учебник и 4 участия в научни конференции с доклади, които не са публикувани.
9. Изпълнени са количествените изискванията за заемане на академичната длъжност „професор” в Стопански факултет на СУ „Св. Климент Охридски”.
10. Има множество публикации в чужбина, получили признание и цитирани многократно.
11. Документирани са 74 цитирания в Web of Science и 86 цитирания в Scopus (без автоцитати).
12. В своята съвкупност представените за рецензиране научни трудове съдържат теоретико - методологични и научно- приложни приноси, с които се доразвива научното познание за решаване на съществени проблеми в областта на предприемачеството, управлението на малките и средни предприятия и фамилия бизнес.

От направената проверка по представените материали за конкурса нарушения в процедурата не са констатирани.

Общата ми оценка по критериите и показателите за учебната и научно-изследователската дейност показва, че доц. д-р Десислава Иванова Йорданова

отговаря на изискванията за заемане на академичната длъжност „професор” по професионално направление по 3.7. Администрация и управление.

София

22.07.2018г.

Член на научното жури:

Проф. д.ик.н. Невяна Кръстева